

Војна болница Ниш 20. фебруара 2026.

ПУТЕМ ХУМАНОСТИ И ПРОФЕСИОНАЛИЗМА

Војна болница Ниш, која постоји 148 година, једна је од најстаријих и најугледнијих медицинских и војних установа у Србији. Од оснивања прошла је дуг и трновит пут кроз девет ратова које је водио српски народ – од турско-српских до НАТО агресије 1999. године. Делила је судбину грађана Ниша, српског народа и војске и била поносни учесник, страдалник и победник. Захваљујући њој започео је развој здравствене заштите и здравствене установе, не само Ниша већ и региона.

Пише Мира ШВЕДИЋ
Фото: Горан Станковић

Свака годишњица прилика је да се прелистају архиве установе и завири у њих, како бисмо се подсетили њеног рада и значаја. Код оних које су старе више од века, то је на хиљаде страна. Међутим, постоји нит која се провлачи кроз цео тај период. На примеру Војне болнице Ниш, једне од најстаријих медицинских установа у Србији, уочава се да је њена судбина уско повезана са судбином нашег народа и војске. Настала је из потребе да се збрине на хиљаде рањених у ослободилачким ратовима који су вођени на простору Ниша и јужне Србије. Од оснивања до данас може се набројати девет ратова које је водио

српски народ – кроз српско-турске ратове, српско-бугарски рат, два балканска, потом Први и Други светски рат, а у новије време кроз грађански рат на територији бивше СФРЈ све до агресије НАТО-а 1999. године. То је био дуг, трновит, али и светао пут развоја. Такође, са Војном болницом Ниш започели су и развијали се здравство и здравствене установе, не само Ниша већ и читавог региона.

Током свих тих година није се мењала њена основна намена – санитетско збрињавање повређених и оболелих припадника Војске и цивила у мирнодопском и ратном стању. Професионализам и посвећеност војних лекара и тада и данас изазивају поштовање народа и уливају код њих сигурност и поверење.

До данас је више пута мењала назив, а данашње име Војна болница Ниш носи од 1968. године.

БУРНА И СВЕТЛА ИСТОРИЈА

Војна болница Ниш основана је наредбом Врховне команде српске војске на предлог начелника санитета пуковника др Владана Ђорђевића (пионира српске хирургије, дипломате, министра војног, председника владе, историчара и писца), 22. јануара 1878. године, непосредно по ослобођењу Ниша од турске окупације (11. јануара 1878), као Велика нишка војна болница. Налазила се у непосредној близини Ђеле-куле и била је намењена за 1.000 болесника и рањеника.

На почетку је имала седам лекара, два лекарска помоћника, 236 болничара и једног апотекара, командира болнице и два писара. Први пацијенти који су примљени на лечење у новоформирану болницу били су војници из српско-турских ратова, али и становништво Ниша и околине, јер је уочи ослобођења, 1878. године, Ниш имао око 17.000 становника, а ниједног лекара.

У то време задатак болнице био је двојак – лечење рањених и болесних, али и здравствена едукација становништва. Наиме, у Нишу су тада били лоши хигијенски услови – град није имао уређен водоводни и канализациони систем и долазило је до загађења пијаће воде у бунарима, што је као резултат имало честе епидемије цревних заразних болести, од којих се умирало. Тако су формирање и почетак рада Војне болнице за Ниш и ширу околину, али и цео југ Србије, значили истовремено и зачетак организоване здравствене заштите на том простору.

У првих пет година рада болница је постала стручна наставна база у земљи, у којој се два пута годишње организовао курс за болничаре, а потом и обука за лекаре из резервног састава војске за већи број војних округа. Била је и место у којем су службовали најбољи лекари српске војске и целе државе – веома поштовани и образовани људи који су дипломе стекли на престижним универзитетима у Бечу, Санкт Петербургу, Паризу, Прагу или Цариграду.

У тим изазовима сазревала је ратна медицина, посебно војна хирургија и епидемиологија. Војна болница у Нишу, као централна војносанитетска установа, имала је у томе посебне заслуге. Прво одељење хирургије основано је захваљујући првом сталном хирургу мајору др Михаилу В.

ЈЕДИНСТВЕН СПОМЕНИК

Маја 1915. у кругу Војне болнице Ниш свечано је откривен споменик са натписом „И овде су пали за отаџбину“. Та камена пирамида јединствен је споменик који су лекари подигли својим пацијентима. Данас запослени у Војној болници имају жељу да се у болничком кругу, поред бисте оснивача Владана Ђорђевића, постави и биста др Владимира Станојевића, њиховог управника у најтеже време – за време епидемије тифуса у Србији.

Петровићу, једном од првих управника Сталне војне болнице у Нишу (од 1896. до 1912), касније санитетском бригадном ђенералу. Он је унео бројне иновације у ратну хирургију. Као једини хирург у граду, осим редовног посла, био је (као и већи број припадника Болнице) ангажован и у збрињавању становништва у нишкој околјној болници.

У историји Војне болнице Ниш остаће записана црним словима епидемија трбушног, пегавог и повратног тифуса у Краљевини Србији, која је почела у новембру 1914. године, као и епидемија великих

богиња, шарлаха и дифтерије у јануару 1915, које су попримиле претеће размере. Зграде Болнице су биле препуњене, а болничке књиге из тог периода показују да је дневно умирало 36 болесника. Када је епидемија узела огромне, до тада невиђене размере, болесници и преминули даноноћно су превожени запрежним колима. Записано је и да је зараза косила особље болнице, лекаре, техничаре, болничаре. Број оболелих и умрлих константно је растао, а умирали су и лекари страних војних мисија (Французи, Швајцарци, Руси, Енглези и Данци). Пегави тифус однео је у Нишу 2.166 жртава. У условима кад је недостајало свега сем пожртвованости лекара и лекарског особља, епидемија је савладана.

Када је октобра 1915. године отпочела епопеја српског народа и војске, повлачењем преко Приштине, Призрена, Ђаковице, Пећи, Андријевице, Подгорице, Скадра, Драча до Крфа, са јединицама је ишла и Моравска стална војна болница, као једина српска санитетска формација. Она је стигла до острва Видо, 21. јануара 1916, на коме је одмах отпочела са прихватом рањеника и болесника. У пролеће 1916. године болесници Моравске сталне болнице предати су француском санитету, а људство болнице је упућено у санитетске формације

јединица српске војске ради припрема за пробој Солунског фронта и ослобођење Србије. По ослобођењу земље, болница Моравске дивизијске области из Ниша наставља са радом на својој старој локацији.

Током Другог светског рата окупатор је запосео и користио њене зграде и опрему све до ослобођења Ниша 1944. године. Тада наступа још један тежак период у историји Војне болнице – разрушене зграде без инвентара, недовољно медицинског особља, а са Сремског фронта пристизали су у великом броју болесни и рањени. Забележено је да је Војна болница, Болнички центар број 1, од 21. октобра 1944. до 31. маја 1945. године збринула 9.860 повређених и оболелих, уз стопу смртности од 2,7 одсто.

ИНТЕНЗИВАН ПОСЛЕРАТНИ РАЗВОЈ

У послератном периоду Војна болница у Нишу развијала се у корак са целокупним развојем Армије и наше земље. Значајна улагања у нову опрему и нове стручне кадрове учинила су да израсте у савремену војноздравствену установу са добро организованом специјалистичком и супспецијалистичком службом. Тако развијена, могла је деценијама касније да одговори новим изазовима – медицинским захтевима у ратним дејствима против терористичких јединица на Космету 1998. и током бомбардовања НАТО снага 1999. године. Током НАТО агресије 1999. године ратна Војна болница Ниш збринула је око 10.000 повређених, оболелих и психотрауматизованих припадника Војске и цивила. У хируршком одељењу ратне Војне болнице Ниш оперисано је 1.587 рањеника, од којих је дефинитивно збринуто 88% повређених, а део рањених је упућен у установе терцијарног збрињавања – ВМА и Клинички центар у Нишу.

Тих година је посебно унапређено санитетско збрињавање на тај начин што су из састава Војне болнице Ниш развијене три мобилне хируршке екипе на тежишним правцима (Ђаковица, Призрен и Косовска Митровица) у непосредној близини ратних дејстава. Током ангажовања тих екипа збринуто је 1.066 рањеника и урађено 445 операција у општој анестезији са накнадном евакуацијом у Војну болницу Ниш.

Војна болница је била ангажована и током пандемије вируса корона, када је као

ДЕВЕТ НАЗИВА

Временом је болница мењала назив. Била је: Велика нишка војна болница (1878–1880), Стална нишка војна болница (1880–1895), Моравска стална војна болница (1895–1926), Армијска стална војна болница (1926–1941), Војна болница (1941–1944), болнички центар број 1 (1944–1946), Армијска болница у Нишу (1947–1956), Подручна војна болница у Нишу (1956–1968) и Војна болница Ниш од 1968. године.

ковид болница дала значајан допринос у лечењу оболелих.

АКТУЕЛНИ ТРЕНУТАК

Данас је Војна болница Ниш здравствена установа која пружа превентивну, примарну, секундарну (специјалистичку) и делом терцијарну (супспецијалистичку) здравствену заштиту у седам стационарних одељења са 215 постеља. Укључена је у све мисије санитета Војске Србије – у одбрани земље, отклањању последица

од елементарних непогода, а њени припадници учествују у мисијама изградње и очувања мира у свету. Одређено време била је и носилац санитетске подршке и збрињавања великог броја миграната у прихватном центру у Прешеву.

У жељи да сазнамо шта се протекле године радило у болници, разговарали смо са управником потпуковником др Душаном Максимовићем, специјалистом интерне медицине, кардиологом, и његовим сарадницима. Он је у тој болници од 2012, а на дужности управника је од прошле године. Пењући се степеницама које воде до његове канцеларије, а које потичу из 1910. године, на симболичан начин спојили смо прошлост са садашњошћу. Дочекује нас срдечно и после кратког упознавања, прича о раду болнице.

– У претходној години збринули смо велики број пацијената, како у примарној здравственој заштити, тако и у секундарној, где је обављен значајан број специјалистичких и супспецијалистичких, а и систематских прегледа. Прошле године су дијагностичке процедуре и лабораторијске анализе достигле највећи број до сада. Наравно, наводи и изазове које имају у раду, пре свега инфраструктурне. Реч је о зградама неуропсихијатрије и хирургије. У згради неуропсихијатрије, која је стара преко 100 година, сада се налазе психијатрија и неурологија, а у приземљу

су лабораторија, трансфузиологија и интензивна нега неурологије.

У сарадњи са Управом за војно здравство и Командом Копнене војске континуирано раде на побољшавању услова рада и кадровске структуре.

– У плану нам је да реновирамо поменути два објекта, као и куповина медицинске опреме – рендген апарата са могућношћу скопије, стоматолошке пећи за жарење, дигестора за хигијенско-хемијски одсек, дигестора за одсек патологије, плазма стерилизатора, ендоскопског стуба са видео-гастроскопом и колоноскопом и акцесоријама, те апарата анестезију... Такође, планирамо додатно опремање моторним возилима. О томе разговарамо са надлежнима у Управи за војно здравство – истиче потпуковник др Максимовић.

С обзиром да се очекује повратак обавезног служења војног рока, у болници су у току припреме за тај озбиљан задатак од државног интереса. Набављена је опрема, а у току је и адаптација просторија у којима ће се вршити медицинско-психолошка обрада регрута. Ниш је некада имао Војну болницу, Регрутни центар, Завод за превентивну медицинску заштиту и Војномедицински центар, а сада је све то обједињено у Војној болници Ниш.

– Планирано је да се регрутација врши у нашим постојећим зградама. Долазиле су екипе из Војнограђевинског центра из Ниша и Београда, које су прегледале наше објекте. Направљен је ТТЗ са допунама и за зграде хирургије и неуропсихијатрије, како би могле да се искористе за регрутацију. Било би оптимално да се све то обједини у зграду бившег Регрутног центра. Тако бисмо могли дугорочно да решимо проблем регрутације људи који гравитирају ка том центру – наглашава потпуковник др Максимовић.

Иначе, како смо сазнали од нашег саговорника, у болници посвећују пажњу усавршавању кадра – лекара и медицинских техничара. Тренутно имају пет лекара на специјализацији и три лекара на ужој специјализацији, а послаће и медицинске техничаре на едукацију из дијализе и ендоскопије.

На крају разговора, управник потпуковник Максимовић рекао је: – Резултати које остварујемо сведоче о преданом раду

МИРОВНЕ МЕДИЦИНСКЕ МИСИЈЕ

Војна болница већ 53 године успешно остварује још један задатак – учешће у мировним мисијама Уједињених нација, које је почело 1973. године ангажовањем на Синају. Од 2003. године тимови лекарског особља болнице континуирано се ангажују у медицинским мисијама у Конгу, Чаду, Уганди, Сомалији и Централноафричкој Републици. Чак 25 припадника било је у мировној мисији у ЦАР. Многи лекари били су више пута у мисијама, као и садашњи управник, који је био у четири наврата у ЦАР (2016, 2017, 2020. и 2023). Било је тренутака кад је скоро 90 посто лекарског кадра у српској болници у ЦАР чинио састав из ВБ Ниш.

наших запослених, али смо свесни и изазова савременог доба, нарочито у области инфраструктуре и опремања. Верујемо да ћемо, заједничким напорима и уз подршку надлежних институција, унапредити услове рада и квалитет здравствене заштите. Све у свему, дешавају се велике промене које захтевају појачан напор и одговорност од свих запослених. Међутим, богата историја наше болнице обавезује нас, али нам истовремено даје и снагу и самопоуздање да наставимо да идемо напред путем хуманости и професионализма. ▀

НОВИНЕ

Војна болница Ниш била је пионир у многим активностима.

- * Прва је здравствена установа града Ниша која је допринела да се организује и здравствена заштита цивилног становништва.
- * Прва је на Балкану започела употребу антисептика у лечењу рана на предлог др Михаила Марковића и учинила први корак у превентивној медицинској заштити – у кругу болнице формиран је Пастеров завод само 12 година по оснивању Пастеровог завода у Паризу.
- * Из Ниша је на иницијативу др Владана Ђорђевића кренуо први санитетски воз, који је интензивно коришћен током балканских и Првог светског рата.
- * Управник нишке војне болнице др Михаило Петровић први је почео са активном обрадом ратне ране у Првом балканском рату.
- * На иницијативу управника др Владимира Станојевића први пут у историји обављен је транспорт рањеника авионом за потребе Војне болнице Ниш. Било је то 1915. године. Транспорт је извршила француска аеропланска чета на релацији Београд–Ниш, а затим на релацији Драч–Призрен–Скопље–Ниш–Београд.